
Ruská ruleta českého vysokého školství

Setkání s následnou besedou na téma Kam jde naše školství,? kterou na včerejší podvečer zorganizovala studentská akademická organizace Právnické fakulty UK Juristi ve spolupráci s iniciativou Inventura demokracie, bylo v lecčems příznačné, bohužel. Stejně jako nezajímá stav našeho školství veřejnost ani politiky, protože neprobíhá žádná veřejná a kvalifikovaná debata, natož skutečná reforma, jak si posteskli odborníci za předsednickým stolem, stejně tak asi zřejmě nezajímá ani samotné studenty; bylo jich v Amfiteatru fakulty ani ne třicet. „Studenti se ozvou většinou jen v případě, kdy se řeší otázka školného či zápisného,“ zamířil do vlastních řad Miroslav Jašurek, předseda Studentské komory Rady vysokých škol.

Program besedy, nadhozený tématickými okruhy, byl ambiciózní: Státní maturita – pomáhá nebo škodí?, Titul pro všechny?, UK vs. Harvard, Klesají nároky na studenty? Studenti – kvalita vs. kvantita.

„Téma jsme nevybrali náhodně,“ řekl na úvod setkání jeden z organizátorů.

„O nejisté úrovni vzdělání v Česku i v Evropě se už mluví několik let, v posledních dnech debatu rozvířily dvě události – široce medializovaná generálka státních maturit a Cena Nadace Víze 97 Václava a Dagmar Havlových, kterou letos získal rakouský filozof Konrad Paul Liessmann. V knize Teorie nevzdělanosti kritizuje současné tendence v evropském

školvství. Podle Liessmanna se školy snaží nabrat co nejvíce studentů a co nejrychleji jim zajistit tituly bez ohledu na kvalitu, z vědění se stává jakási slepenina, které lze rychle dosáhnout, rychle osvojit a rychle zase zapomenout. Vzdělání je redukováno na pouhé profesní vyučení. Podle údajů MŠMT ČR počet vysokoškoláků rok od roku roste. Je to znak stoupající vzdělanosti nebo naopak poklesu kvality? U generálky státních maturit neprošlo až překvapivě vysoké procento studentů. Je chyba v testech, ve školách nebo v samotných studentech? Měla by být snad účast na přednáškách povinná nebo by se přednášky měly změnit tak, aby na ně studenti radši chodili dobrovolně? Má se zvýšit objem zkouškových otázek nebo se má ve zkouškách klást větší důraz na hloubku a porozumění jednomu z témat? Odpovědi nejsou jednoznačné. Snad k jejich nalezení přispěje i tato diskuse.“

Nejprve na vymezené okruhy přednesli své názory pozvaní hosté: Dr. Lukáš Sedláček, prezident Oxford and Cambridge Alumni Society CR, dr. Oldřich Štefl, ředitel společnosti Scio, Mgr. Ondřej Liška, exministr školství, a Mgr. Miroslav Jašurek, předseda Studentské komory Rady vysokých škol. A přímo zde, v pětiminutovém limitu, který jim byl vyhrazen, už bylo vidět, jak je téma školství, vzdělání a vzdělávání a také receptů, „jak na to,“ aby se situace zlepšila, složité a nejednoznačné; jejich názory se překrývaly, doplňovaly a také se přirozeně lišily v důrazu na priority a doporučené postupy vedoucí ke změně žádoucím směrem.

Ondřej Štefl v působivém podobenství „cargó efekt“ zmínil, že české školství pouze „mává“ po způsobu divochů na letadlo vezoucí vzdělanost a prosperitu, protože si myslí, že mávání a rituální obřady k jeho přivolání stačí, a ve své prostoduchosti nechápou, že sami musí letadlo naložit (vizemi, myšlenkami, projekty, materiálem, financemi, efektivní koncepcí atd. a také vůlí je prosadit) a připravit mu vzletovou a přistávací dráhu. Na rozdíl od ostatních kolegů také nepovažuje finance a jejich objem ve školství za ten nejdůležitější a rozhodující faktor cesty vpřed, peníze podle něj samy o sobě nic nevyřeší. O úrovni českého školství se vyjádřil v tom smyslu, že je neustále odvozováno z už zastaralých konceptů vzdělání z doby průmyslové revoluce.

„Pořád vychováváme dělníky,“ řekl, „v poměru výkon/cena je naše školství neobyčejně levné a poměrně výkonné, jako ekonom bych mohl jásat. Ale je to skutečně to, co chceme?“ Státní maturity označil za hloupost a nesmysl, což je od šéfa společnosti Scio poněkud překvapivé. „To, že ministr školství konstatuje, že státní maturity prostě neudělá 20 procent studentů, je katastrofa, to jen dokazuje způsob jejich myšlení. Co bude s těmi 20 procenty studentů bez maturity? 20 procent dalších nezaměstnaných? Čím více testů a srovnávání mezi žáky a školami, tím méně skutečných znalostí. Finské školství, které je označováno za snad nejpokročilejší na světě, srovnávací testy a zkoušky jednoznačně zrušilo,“ uvedl Štefl.

Porovnávání znalostí českých studentů se zahraničními na základě různých žebříčků, grafů a tabulek označil **Lukáš Sedláček** za „McDonaldizaci českého školství. „O čem tyto žebříčky a grafy vypovídají? Umíme je vůbec správně přečíst? Máme vzdělání koncipovat tak, aby těmto srovnávacím metodám co nejvíce vyhovělo, nebo tak, aby vyhovovalo studentům?“ zeptal se auditoria. „Problém je ve struktuře a nastavení jiných parametrů samotného vzdělávání. Moderní pedagogika ve světě se dnes orientuje výhradně na studenta, na to, aby mu učitelé pomohli ve vědě a vědních oblastech se vyznat, chápat je v souvislostech, aby učitelé byli podnětem pro jeho myšlení, proto se studentovi věnují maximálně. Být učitelem je ve Finsku vysoce prestižní a excelentně placený post, je také jedním z nejtěžších.“

K vytvoření široké aliance studentů, učitelů, vědeckých pracovníků, zástupců průmyslové sféry a zejména veřejnosti na podporu vzdělávání a školství důrazně vyzval bývalý ministr školství **Ondřej Liška**. Její úlohou by měla být trvalá veřejná diskuse a důsledný tlak na politiky, aby se školství a důležitosti vzdělání konečně začali věnovat. „To, jak současná politická reprezentace řídí stát zejména v oblasti vzdělávání, se dá přirovnat k ruské ruletě,“ emotivně prohlásil Liška, „a to si české školství nezaslouží. Ze všeho nejvíc jim chybí vize, cíle, jakých chtějí ve vzdělávání dosáhnout, a nemají ani snahu o tom uvažovat.“

Jeho kritika stavu škol a školské politiky byla natolik silná, že dokonce vyzval k nátlaku studentů, rodičů, pedagogů a veřejnosti na politiky, k projevům občanské neposlušnosti vedoucím až k radikálním protestům včetně obsazení škol. „Je třeba veřejné debaty o těchto věcech, je třeba bušit na dveře, je třeba hájit své zájmy.“

Jeho proslov místy oscilující na hraně politické kampaně nepřímo odmítl **Miroslav Jašurek**, předseda Studentské komory Rady vysokých škol s poukazem na politiku, kterou Ondřej Liška prosazoval ve funkci ministra školství. „Jsem docela rád, že vámi ustavené týmy, které připravily velké projekty pro reformu vysokého školství financované z Evropské unie, se rozpadly, protože si troufnu říct, že po nich by se vysoké školství nacházelo v situaci horší. Reformy vysokého školství probíhají po celém světě, nenajdete zemi, která by někde neměla napsáno, že nereformuje své vysoké školství. Dokonce i ve Spojených státech, jejichž vysoké školy se umísťují v čele všech žebříčků hodnocení kvality, i tam se reformuje vysoké školství.“

Co vůbec znamená pojem reforma? „Znamená,“ pokračoval Miroslav Jašurek, „že od vysokých škol se čeká něco, co podle názorů mnohých vysoké školy nedělají? Měly by být efektivnější, otevřenější, měly by přestat být zkorumpované, měly by dokázat vzdělat co nejvíc studentů za co nejmíň peněz a samozřejmě kvalitně. Spousta zemí zavádí reformy, od kterých si slibují právě to, že vysoké školy budou lépe fungovat, budou efektivnější, budou lépe vycházet vstříc požadavkům společnosti, požadavkům trhu práce, budou konkurenceschopné. Co ale tyto reformy dělají? Dělají většinou to, že vysokým školám seberou přesně jejich zásadní úlohu, které se někdy říká třetí role vysokých škol - přenášení kulturního dědictví, rozvoj humanistických tradic, přispívání k fungování demokratického režimu a k rozvoji demokratického občanství. Toto se jim bere a jediné, co se jim nechává, je důraz na efektivitu, nějakou kvalitu, kterou si nějakým způsobem změříme. Slovo reforma dnes v podstatě jiný obsah nemá. Já neznám jinou reformu než tu, která by rušila pravomoci samosprávných akademických orgánů, která by zaváděla školné, která by vedla k tomu, že se zvyšují platy akademického managementu a zároveň se propouštějí učitelé a ruší se celé katedry, protože nic nevydělávají,“ řekl Jašurek. „Vyzval bych tedy k tomu, abychom se přestali bavit o reformě a místo toho se bavili o změnách, které vysoké školství potřebuje, aby fungovalo lépe. To musíme nejprve definovat a k tomu je nejlepší prostor ve veřejné debatě. Nebude to jednoduché, protože sami vidíte, že ani tato posluchárna není samotnými studenty zaplněná.“

Přes počáteční pomlku, když organizátoři vyzvali přítomné studenty k diskusi, se přece jen debata rozproudila. V odpovědích na otázky studentů se pozvaní odborníci nakonec v zásadě shodli na tom, že největším problémem je asi to, že zavedený systém, jak dnes funguje, vlastně většině – studentům, veřejnosti, rodičům, akademickým pracovníkům i politikům - vyhovuje. A v závěru setkání se diskutovalo už jen o tom, zda-li by zásah pro změnu měl přijít zevnitř škol nebo silou zvenčí. V něčem tedy debata nedostála deklarovanému programu, protože se na některá témata vůbec nedostalo, v něčem ho ale přesáhla, když otevřela nová pole v živelné diskusi, která se odvíjela ve správném poměru souhlasu i nesouhlasu jednotlivců i celku.

(Marie Kohoutová)